

Варешкіна Н. В.,*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов**Національного університету «Одеська юридична академія»
<https://orcid.org/0000-0002-2184-1007>*

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ІНШОМОВНИХ РЕАЛІЙ

Анотація. Взаємний зв'язок мови та культури є беззаперечним. Більшість викладачів, науковців розуміють значення автентичності під час вивчення культурного й історичного змісту мови, а також соціальної та політичної структури, звичаїв, традицій, літератури, мистецтва, науки та повсякденного життя країни. Але навіть на сучасному етапі досліджень залишаються певні невирішені питання щодо складнощів перекладу іншомовних реалій. Існує нерозривний зв'язок між формою, значенням і культурним контекстом мовного знака, і саме тому більшість дослідників розглядає реалії як багатогранну лінгвістичну сутність, що включає як мовні, так і позамовні компоненти. Форма, зміст, а також культурно-історичне значення мовних знаків разом формують реалії. Скорочені та повні тексти, слова й словосполучення – лексичні одиниці, синтаксичні структури – це мовні форми, які можуть передавати реалії. До реалій належить безеквівалентна лексика або слова, що не мають відповідників в іншій культурі і мові, а саме антропоніми та топоніми, ритуали і свята, гроші та міри, національна їжа, наукові ступені та звання, тощо. Фразеологія також слугує брамою до національної ментальності, вона представлена у забобонах та віруваннях, в художній літературі, в географічних назвах, міфологемах. Основними способами перекладу реалій є наступні: транслітерація тобто відтворення слова або лексичної одиниці літерами іншого алфавіту; фонетична адаптація відповідно до норм мови перекладу; калькування або створення нового слова/словосполучення за зразком оригіналу; створення нового слова, подібного до оригінального, але з локальним відтінком; заміна слова близьким за значенням словом, що походить із тієї ж мови; використання пояснювального перекладу; узагальнення; додавання прикметника для уточнення культурного контексту. Під час вибору прийнятної способу перекладу також необхідно враховувати цільову аудиторію, яка може відрізнятись від аудиторії оригінального тексту. На нашу думку, можна рекомендувати поєднувати два або більше способів, щоб уникнути неправильного розуміння. Переклад – це процес точного й повного відтворення письмового матеріалу іншою мовою, тому точне відтворення реалій повинно передавати весь задум, тон і стиль першоджерела, залишаючись вірним оригіналу.

Ключові слова: мова, культура, іншомовні реалії, труднощі перекладу.

Постановка проблеми. Взаємний зв'язок мови та культури є беззаперечним на сучасному етапі філологічних досліджень. Навколишній світ, культурні та соціальні процеси, що відбуваються в житті громадян різних етносів і націй, завжди відображаються в мові. Більш того, відомий лінгвіст Г. Браун описував взаємозв'язок мови і культури наступним чином: «Мова є частиною культури і культура є частиною мови; ці

двоє так тісно пов'язані, складно переплетені що їх неможливо розділити не втративши значущості одної чи іншої.» [1, с. 165]. Якщо висловитися стисло, мова і культура неподільні.

Іноколи може здаватися, що всі народи мають спільне бачення світу. Але в історії та культурі кожного народу існують ідеї, проблеми, бачення та артефакти, які є унікальними для цієї нації і мають своє походження в її географії, історії, суспільстві, політиці та інших аспектах її існування. Багато науковців надають великого значення автентичності під час вивчення культурного й історичного змісту мови, а також соціальної та політичної структури, звичаїв, традицій, літератури, мистецтва, музики, науки та повсякденного життя країни. Відома перекладачка дослідниця проблем перекладу Р. Зорівчак доводить, що ефективної комунікації неможливо досягти без глибоких фонових і широких знань культури носіїв мови, що звісно охоплює такі параметри, як спосіб життя, ментальність, світогляд, національний характер, традиції, вірування, системи цінностей і соціальна поведінка [2]. Слід додати, що через внутрішній зв'язок між цими двома явищами текст одночасно слугує брамою до культури й інструментом для вивчення мови. Отже, можна сказати, що існує нерозривний зв'язок між формою, значенням і культурним контекстом мовного знака, і саме тому більшість дослідників розглядає реалії як багатогранну лінгвістичну сутність, що включає як мовні, так і позамовні компоненти. Вірування, народна мудрість, міфи, легенди, традиції, історичні події або славетні громадяни є унікальними історичними і культурними джерелами у будь-якій країні.

Деякі питання щодо методів залучення до іншої культури через опанування мови були запозичені зі сфери досліджень культури через мову. Це стало можливим завдяки ідеї семантичної структури слова, яка зосереджується на кумулятивній функції мови, тобто на відображенні, фіксації та збереженні інформації про реалії буття людини в лексичних одиницях. Але навіть на сучасному етапі досліджень залишаються певні невирішені питання щодо складнощів перекладу іншомовних реалій та значущості їх опанування.

Аналіз останніх досліджень. Реалії, або культурно забарвлені специфічні лексичні одиниці, що передають інформацію щодо національної культури та історії, є дуже цінним матеріалом для дослідження культури через мову. Лексичні одиниці, що позначають характеристики та поняття певної національної культури, представлені низкою праць у лінгвістичній літературі за цією темою. А. Вежбицька використовує термін «культурема» і розглядає його як «інтегровану міжрівневу одиницю, формою якої є єдність знака і мовного значення, тоді як зміст є єдністю мовного значення та культурної цінності» [3, с. 4]. М. Подолей називає такі лексичні одиниці

«культурно-специфічною лексикою» [4]. Якщо звернутися до праць М. Беннета, культурно зумовлений вислів позначає об'єкт, унікальний для тієї чи іншої етнічної культури, пропонуючи додаткове значення для поняття реалій [5]. Інші дослідники, наприклад І. Свідер, надають перевагу терміну «лакуна» [6, с. 48]. Проаналізувавши певну кількість робіт за темою, ми вважаємо, що вокабули «культурема» та «лакуна» в лінгвістиці використовуються дещо рідше ніж більш поширений термін «реалія», хоча різні автори використовують неоднакові назви для позначення, по суті, одного явища. Ми схильні взяти за основу для подальших роздумів визначення С. Флоріна: «реалія – це елемент дійсності, притаманний культурі певної нації; це проєкція елементів історії та культури в мовному знакові» [7, с. 124].

Метою статті є дослідити розвиток терміна «реалія» та проаналізувати різні підходи лінгвістів і дослідників в галузі перекладу до визначення цього поняття; з'ясувати які види та способи перекладу реалій існують, визначити кращі з них на нашу думку. Предметом дослідження є інтерпретація вищезазначених явищ в наукових лінгвістичних публікаціях. У нашій статті ми використали метод аналізу як різновид детального розгляду складного явища іншомовних реалій для розуміння його природи та визначення його суттєвих ознак. Ми здійснили спробу ретельно проаналізувати проблему перекладу іншомовних реалій і внести певні уточнення щодо явища реалій шляхом з'ясування особливостей їх використання. Дослідження виконано на основі інформації з джерел наукової літератури за цією темою.

Виклад основного матеріалу. Науковці в галузі філології використовують багато термінів для опису явища реалій. Наприклад, одні з них класифікують культурно специфічні одиниці як «неперекладні», інші навіть називають їх «варваризмами». Водночас термін «лакуна», у значенні прогалини в знаннях, є більш привабливим для інших лінгвістів. На думку деяких дослідників, більш доречним є термін «екзотизм». П. Ньюмарк називає такі лексичні одиниці «словами культури» [8, с. 126]. Термін «реалія» походить від латинського *realis*, мн. *realia*, і є найбільш уживаним серед вітчизняних і зарубіжних дослідників та лінгвістів (С. Влахов [9], С. Флорін [7, 9], П. Ньюмарк [8], Дж. Голл, Р. Зорівчак [2], М. Цегельська, І. Андрусак). Далі наведемо пояснення цього явища надане С. Влаховим і С. Флоріном: «реалії – це слова або словосполучення, що позначають предмети та явища, притаманні способу життя, історичному й соціальному розвитку та культурі однієї країни і незнайомі іншій» [9, с. 21].

Реалії не мають прямих перекладів іншими мовами через прямі асоціації з місцем та історією. Іншими словами, реалії можна визначити як мовні одиниці, повністю чужі іншій культурі, а також як слова, що звучать подібно, але не є точними синонімами через структурні відмінності у компонентах їх значення.

Отже, можна виокремити такі типи реалій або культурно забарвлених слів:

- унікальні культурно зумовлені слова або реалії (наприклад, *rag* (брит.) – вид студентського жарту, раніше – репризи та інші розважальні епізоди, які виконували англійські студенти для збору коштів на благодійність);

- аналоги або слова з подібним значенням (наприклад, *Palm Sunday* – Вербна неділя, *drug-store* – аптека);

- мовні подібні поняття (наприклад, *readership* – коло читачів, *clover-leaf* – дорожня розв'язка (у вигляді листка конюшини), *sibling* – брат або сестра);

- подібні слова з різними функціями (наприклад, «*ciscoo's calls*»: коли зозулю запитує молода американка – вона хоче дізнатися, як скоро вийде заміж, а ми рахуємо зозулині крики, щоб дізнатися, скільки ще, ймовірно, проживемо).

Форма, зміст, а також культурно-історичне значення мовних знаків разом формують реалії. Дослідники приділяють значну увагу можливому значенню позначення слова чи словосполучення – лексичної одиниці як елемента змісту реалій для розуміння їх сутності. Деякі з них містять конотативні значення, які після засвоєння, тобто інтеграції важко, майже неможливо, змінити. Стає очевидним, що члени певного семантичного поля створюють відмінне значення в кожній мові під час порівняння лексичних одиниць і їхніх значень. Це доводить, що мовні та позамовні значення слів посилюються, коли вони інтегруються в культуру. У результаті ми можемо краще зрозуміти особливості, притаманні культурно-історичним цінностям кожної країни. С. Бідагаєва зазначає, що «завдяки семіотичному підходу ми тепер можемо розглядати культуру як сукупність специфічних показників» [10, с. 43].

Анотації текстів і повні тексти, слова й словосполучення – лексичні одиниці, синтаксичні структури – це лише кілька прикладів багатьох мовних форм, які можуть передавати реалії. Подібним чином їх можуть вербалізувати образні мовні засоби, паремії, міфологеми, топоніми, антропоніми, фразеологічні одиниці та етикетні мовні форми. Це пояснюється в багатьох наукових працях, зокрема у статті щодо лінгвістики тексту Д. Ашурової та М. Галієвої [11].

Якщо узагальнити основні ідеї щодо типів реалій, найважливішими, є наступні:

1. Безеквівалентна лексика або слова, що не мають відповідників в іншій культурі і мові. Вона охоплює лексичні одиниці, які відображають національну картину світу і можуть позначатися:

- а) антропоніми та топоніми: *Big Ben*, *Boudica*, *Oliver Cromwell*, *East End*, *West End*, *Horatio Nelson*, *St. Paul's Cathedral*, *the Tyde*, *Westminster*, *the Tweed*, *Trafalgar Square*;

- б) ритуали: *coronation*, *Trooping the Colour*, *christening*, *the Changing of the Guards*, *baptizing*, *May Pole dances*;

- в) свята: *Burn's Night*, *Halloween*, *Guy Fawkes Night*, *Thanksgiving Day*, *the Notting Hill street party*, *Highland Games*, *Edinburgh military tattoo*;

- г) їжа: *five o'clock tea*, *lager*, *sandwich*, *Scotch*, *a cream tea*, *Scottish cheddar* *McLelland*, *Haggis*, *pudding*;

- д) гроші та міри: *pound*, *penny*, *shilling*, *foot*, *inch*;

- е) ступені та титули: *bachelor*, *master*, *dean*, *lady*, *lord*, *peerage*, тощо [12].

2. Фразеологічні одиниці. Фразеологія слугує брамою до національної ментальності, культури й історії та відображає національно-культурну ідентичність людей. Традиції, народна мудрість, міфи, казки, стереотипи, моральні й духовні ідеали та міфологія нації відображені у фразеології. Фразеологічні одиниці можуть бути пов'язані з:

- а) забобоними віруваннями (наприклад, «*crossed fingers*» походить із Західної Європи дохристиянських часів і означає звернення до добрих духів на підтримку здійснення бажань; «*Friday the 13-th*» вважається дуже нещасливим днем, хоча

його і неможливо уникнути; «step on a crack» має повну форму «step on a crack, and your mother will turn black» – виникнення цього забобону пов'язане з расовою упередженістю, але зараз просто натякає, що це принесе велике нещастя; «a black sheep» перетворилося в нашій мові на «паршиву вівцю» що означає «ганьбу сім'ї» (а колись через чорний колір вважалося міткою диявола);

б) іменами відомих людей (наприклад, «Hobson's choice» тобто «вибір Гобсона» означає відсутність вибору взагалі: Томас Гобсон мав близько 40 коней і завжди пропонував клієнту того, який найдовше відпочив, тобто іншого вибору не було; «according to Cocker» означає «достовірно» і походить від імені відомого вченого; «Florence Nightingale» уособлює людину що піклується про інших, бо це ім'я та прізвище англійської медичної сестри, яка заснувала шпиталь під час Кримської війни й опікувалася пораненими бійцями;

в) художньою літературою: казками, легендами (наприклад, «Rip van Winkle» – назва твору за ім'ям головного персонажу, який проспав багато років, тому так називають людину, що відстала від сучасності; «Tom Thumb» означає людину низького зросту, бо thumb це великий палець; «Peeping Tom» походить з легенди про леді Годіву (Lady Godiva), а нині позначає людину що підглядає за іншими; «Davey Jones' locker» означає місце спочинку потонулих моряків або дно океану);

г) географічними назвами (наприклад, «to cross the Rubicon» означає прийняти незворотне рішення, це пов'язане з римською історією: Юлій Цезар розпочав громадянську війну, перейшовши річку Рубікон; «Rome was built on the seven hills, Dufftown stands on the seven stills» є старим висловом про сім винокурень у Дафтауні, центрі виробництва солодового віскі в Шотландії);

3. Міфологеми. Сучасні люди здебільшого сприймають міфи як оповіді про легендарних постатей, таких як герої чи боги, або як байки чи народні казки про людей із надзвичайними здібностями. Типові теми можуть охоплювати створення світу, природні явища, суспільні питання тощо. Міфологемами є мовні одиниці, що відображають важливі ситуації, міфологічних персонажів або події, які передаються з одного міфу до іншого та інколи є спільними для кількох культур світу. Деякі з них мають мотиви й образи, що відтворюються спочатку в міфах, а згодом і в художній літературі. Наприклад, «Doubting Thomas», тобто «Фома невіруючий» походить з історії про святого апостола Фому, який сумнівався у воскресінні Ісуса Христа. Відтоді це ім'я застосовується для позначення людини, яка є скептичною або недовірливою.

Починаючи з минулого століття, лінгвісти, дослідники мови та перекладачі пропонували різні тлумачення реалій як носіїв певних аспектів національної неповторності. Слово «реалія» у своєму сучасному значенні достатньо повно визначено в деяких працях. Звернемося, наприклад, до дослідження Пітера Ньюмарка «More Paragraphs on Translation» [8]. Він не дає визначення реалій у сучасному розумінні. Хоча він використовує термін «realia» для опису виразів «соціально-політичних» і «національно-інституційних термінів», які є досить подібними між собою, але він не застосовує цей термін для позначення інших співмірних груп лексичних одиниць.

Спочатку як латинський прикметник середнього роду у множині «realia» означало «матеріальний», «реальний». Згодом під впливом суміжних лексичних категорій слово «realia»

стало іменником. Наприклад, «реалії європейського суспільного життя» означають матеріальні «предмети і речі», що завжди були частиною історії людства. Можна за визначенням стверджувати, що реалії є культурними об'єктами матеріального світу. У теорії перекладу цей термін зазвичай уживається для позначення речей, що існують у реальному світі. Але у термінології, пов'язаній із ними, спостерігаються певні відхилення або невідповідності в лексиконі, тобто словниковому складі різних мов.

Пропозицію використовувати саме термін «реалія» висунули свого часу С. Влахов і С. Флорін [9]. З часом цей термін набув ширшого значення і почав охоплювати різні культурні та матеріальні аспекти, що впливають на розвиток мови, зокрема звичаї, традиції, побут, предмети тощо. У мові перекладу та відповідній культурі часто відсутні еквівалентні поняття, тому така лексика вважається безеквівалентною. У багатьох випадках її також пов'язують із лексичними одиницями, що не підлягають перекладу.

Cambridge Dictionary визначає «realia» як «реальні об'єкти або тексти, що використовуються для допомоги студентам у навчанні». Wikipedia подає більш розгорнуте пояснення: реалії – це слова й вирази для позначення культурно специфічних матеріальних об'єктів. Дефініція Джоан Голл, що реалії – це «одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, притаманні цій мовній культурі та відсутні в іншій порівнюваній мовно-культурній спільноті» [13, с. 123], також додає сенсу до розуміння реалій, враховуючи що референтом може бути конкретний предмет, якого стосується мовний знак; об'єкт позамовної дійсності. Визначення відомого лінгвіста і перекладача Р. Зорівчак підтверджує та уточнює цю ідею. «Реалії» – це різноманітні чинники, що вивчаються зарубіжною лінгвістикою, такі як державний устрій, історія та культура певної нації, мовна комунікація між носіями мови тощо, у термінах їх відображенні в мові», – зазначає Р. Зорівчак [2, с. 97].

Термін «реалія» раніше визначали як будь-які об'єкти матеріальної культури на противагу абстрактним поняттям. Проте, на сучасному етапі, його окреслюють дещо інакше: різноманітні чинники, речі матеріальної культури що слугують основою для номінативного значення слова; до цього мають входити такі явища, як політичний устрій будь-якої країни, її історія та культура, а також способи спілкування носіїв, і не лише мовленнєві.

Як частина позамовної реальності, об'єкт реалії має широке визначення, яке не завжди вписується в парадигму слова-реалії, навіть у географічному контексті. Як одиниці лексики, реалії відображають те, як предмети і люди, яким вони належать, набувають більш конкретного вираження в мові.

Болгарські лінгвісти С. Влахов і С. Флорін були піонерами ґрунтовного дослідження природи реалій. Саме ці дослідники-філологи сформулювали сучасне значення цього терміна. На їхню думку, реалії – це слова і словосполучення, що позначають предмети, характерні для життя однієї країни (побут, культура, історичний і соціальний розвиток), але чужі в іншій культурі. Як лексичні одиниці, що передають або містять історичне й національне значення, вони не мають прямих відповідників в інших мовах і потребують особливого підходу до перекладу [9, с. 48].

Як зазначають перекладачі, філологи та науковці, реалії зазвичай створюють труднощі для точного перекладу, оскільки

вони мають виразний регіональний та національний характер. Крім того, реалії інколи плутають з науковими термінами: але останні призначені для використання в наукових або фахових текстах і зазвичай з'являються в інших типах текстів лише з певною стилістичною метою. Натомість реалії походять із художньої літератури та масової культури і трапляються в різних типах текстів. Особливо в художніх творах реалії цінуються за те екзотичний забарвлення, якого вони надають.

Розмежування понять «термін» і «реалія» є необхідним для точності та достовірності. Реалії певної нації – це слова і словосполучення, характерні для її літератури та медіа, глибоко вкорінені в її історії та культурі, широко вживані в певній мові, але чужі для носіїв інших мов. На відміну від них, науковці створюють терміни для позначення процесів, предметів або явищ без національного забарвлення, і вони насамперед пов'язані з науковим середовищем, фаховою літературою. Попри зовнішню схожість, ці поняття відрізняються: терміни мають чіткі, однозначні визначення, зазвичай не мають синонімів і часто запозичуються з інших мов, хоча деякі з них мають обмежене сферою вживання значення. Водночас існують лексичні одиниці, які важко однозначно віднести до термінів або реалій, а деякі можуть поєднувати ознаки обох категорій.

Хоча проблема «як передавати культурно специфічні слова в перекладі» не є новою, вона залишається актуальною. Реалії можна перекладати різними способами – від фонетичної передачі до вичерпного смислового перекладу. За логікою ізраїльського дослідника Г. Турі, способи перекладу можна класифікувати за двома аспектами: адекватність (максимальна наближеність до оригіналу) та прийнятність (відповідність культурі мови перекладу) [14, с. 100].

Основними способами перекладу реалій є наступні:

- транскрипція (відтворення слова або лексичної одиниці літерами іншого алфавіту), також відома як транслітерація (наприклад, *barrister* – барістер, *solicitor* – солісітор);
- фонетична адаптація відповідно до норм мови перекладу (наприклад, тканина *Kashmir* мовою хінді → стає *cachemire* французькою);
- калькування (створення нового слова або словосполучення за зразком оригіналу, наприклад, *marché aux puces* французькою → перетворюється на *flea market* англійською);
- створення нового слова, подібного до оригінального, але з локальним відтінком (наприклад, *muezzin* від арабського *mu'adhdhin*);
- заміна слова близьким за значенням словом, що походить із тієї ж мови (наприклад, *latte* → молоко італійською, перетворюється на молочно-кавовий напій);
- використання пояснювального перекладу (наприклад, *Jewish temple* замість *synagogue*);
- узагальнення (наприклад, *red wine* замість французького *Beaujolais*);
- додавання прикметника для уточнення культурного контексту (наприклад, *Argentine rampa* → савана, степи).

Проблема передачі етнічної та історичної специфіки реалій у перекладі є доволі складною. Сучасні дослідники пропонують різні підходи до її розв'язання. Відомі науковці А. Честерман і Л. Венуті виділяють дві стратегії перекладу реалій: доместикацію (одомашнення – стратегія наближення тексту до культури мови перекладу, що може означати втрату інформа-

ції з вихідного тексту) та форенізацію (очуження – стратегія збереження інформації з вихідного тексту, яка передбачає навмисне порушення конвенцій мови перекладу для збереження його змісту). За Л. Венуті, перекладач має розглядати переклад кризь призму культури що відображає культурні норми мови оригіналу, і завданням перекладача є передати реалії зберігаючи їхню «чужинність» у мові перекладу [15]. За визначенням А. Честермана, форенізація передбачає запозичення реалій і їх пряме введення в текст перекладу, не змінюючи їх. Доместикація передбачає адаптацію, пристосовність «культурно специфічних одиниць (реалій) до норм цільової мови через функціональні або культурні відповідники» [16, с. 98].

Не можна не згадати М. Бейкер, яка пропонує такі стратегії перекладу реалій: 1) використання ширшого (узагальненого) слова, 2) використання нейтральної, «невизначної» лексики, 3) використання культурної заміни, 4) використання запозичень з поясненнями, 5) перефразування (з відповідними або релевантними лексичними одиницями), 6) перефразування (з іншими або нерелевантними лексичними одиницями) 7) переклад з пропуском або вилученням та 8) переклад через опис або ілюстрацію [17].

Інші дослідники (Р. Зорівчак, 1989; М. Подолей, 2009; М. Цегельська, 2020; І. Свідер, 2021) пропонують подібну класифікацію, використовуючи інші терміни:

- 1) транскрипція – відтворення звучання лексичної одиниці мови оригіналу засобами мови перекладу;
- 2) транслітерація – передавання букв мови оригіналу літерами мови перекладу;
- 3) трансплантація – перенесення лексичної одиниці мови оригіналу в текст перекладу без змін;
- 4) калькування – переклад частинами (морфема за морфемою), коли реалія запозичується через буквальний переклад або коли її додаткове значення переноситься на відповідну одиницю мови перекладу (семантична калька);
- 5) напівкалька – утворення нової лексичної одиниці, де одна частина є елементом мови перекладу, а інша – запозиченим компонентом;
- 6) лексична заміна – переклад реалії за допомогою іншої реалії або близької за значенням нейтральної одиниці;
- 7) гіпонімічний переклад або узагальнення – заміна вузького значення ширшим;
- 8) створення семантичних неологізмів – створення нових слів або виразів для передачі реалії;
- 9) описовий переклад – розгорнуте пояснення значення реалії.

Транскрипція, транслітерація, трансплантація, калька та напівкальки належать до основних способів перекладу. На нашу думку, можна рекомендувати поєднувати два або більше способів, щоб уникнути неправильного розуміння. Наприклад, можна поєднувати транскрипцію або транслітерацію з поясненням у примітках, коментарях чи після тексту, або комбінувати узагальнення з трансплантацією.

Звичайно, кожна стратегія має свої переваги й недоліки. Не існує універсального способу перекладу реалій з англійської мови на рідну. У кожному випадку надзвичайно важливо розуміти, яку функцію виконують реалії в тексті оригіналу і як вони впливають на передавання інформації. Також важливо визначити, чи потрібно передавати національну конотацію в кожному конкретному контексті, а також з'ясувати чи автор

оригіналу навмисно надав певним елементам культурного навантаження, перетворивши їх на лексичні одиниці-реалії.

Оскільки на точність будь-якого перекладу впливають різні чинники, перекладач повинен оцінювати кожен підхід окремо, визначаючи його прийнятність і доцільність. Одним із таких чинників є тип перекладеного тексту. Належно перекладені реалії (за Г. Турі) додають відтінок екзотичності – рису, яка зазвичай високо цінується в художній літературі. Хоча раніше більш поширеним був протилежний підхід, на сучасному етапі для нехудожніх текстів більш важливою вважається адекватність, ніж прийнятність, щоб уникнути неоднозначності або плутанини, які можуть виникнути при використанні більш нейтрального перекладу. Кожен філолог повинен враховувати та оцінювати значущість і поширеність елемента реалії в культурі та історії мови оригіналу. Якщо певний елемент є доволі звичним у вихідній культурі, то в перекладі він може надавати тексту відтінку «іноземності», якого спочатку не було (хоча це можна пояснити тим, що більшість читачів ознайомлюється саме з перекладом, а не з оригіналом). З іншого боку, якщо реалія має високу культурну цінність у мові оригіналу, то читачі перекладу також, імовірно, сприйматимуть її як специфічну або незвичну, якщо перекладач не використає більш нейтральну лексику.

Обираючи спосіб перекладу, слід також враховувати, що деякі мови не допускають «іншомовних елементів». У таких випадках реалії можуть бути чужими для носіїв мови перекладу. У деяких мовах, наприклад в італійській, поширено запозичення іншомовної лексики. Натомість носії інших мов ставляться до чужих слів обережніше й навіть стримано. Французька мова є яскравим прикладом такого мовного протекціонізму. Нарешті, «під час вибору прийнятного способу перекладу завжди необхідно враховувати цільову аудиторію, яка може відрізнитися від аудиторії оригінального тексту. Якщо перекладач очікує, що текст читатимуть, наприклад, фахівці-хіміки або учні середньої школи, тлумачення хімічних сполук перекладатимуть по-різному, відповідно до очікуваної аудиторії» [14, с. 115].

Проблеми виникають тоді, коли перекладач намагається вербалізувати реалії через відмінності мовної картини світу. Внутрішні системи цінностей різних народів, а також відмінності в довкіллі та способі життя спричиняють ці труднощі.

Для будь-якого перекладача, який зустрічається і опрацьовує реалії, надзвичайно важливим стає вичерпний і точний переклад оригінального тексту, оскільки він передає та зберігає інформацію про мову, історію, суспільство і культуру. Переклад – це процес точного й повного відтворення письмового матеріалу іншою мовою. Тому перекладач має бути своєрідним «невидимим супроводжувачем і хранителем» оригінального тексту. Точне відтворення реалії повинно передавати весь задум, тон і стиль першоджерела, залишаючись вірним оригіналу.

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, слід ще раз зауважити, що мовні картини світу є водночас універсальними й національно своєрідними, бо відображають закономірності, зумовлені різноманітністю людського життя. Водночас, коли щось передається вербально за допомогою системи знаків, методів і стратегій, спільних для певної спільноти, це відображає реальність. Отже, світогляд знаходить відображення в мовній картині світу, і, як зазначав В. фон Гумбольдт, «кожна мова,

позначаючи певні речі, насправді формує цілісну картину світу для тих, хто нею говорить» [18, с. 57].

Об'єкти духовної та матеріальної культури, які відтворюють спосіб життя і мислення суспільства, зазвичай вважаються реаліями. Якщо відсутні відповідні поняття, неможливе й існування лексичних одиниць для позначення ідей іншої культури.

Навіть якщо в оригінальному тексті чи мові реалії малопомітні, перекладачі часто актуалізують їх як символи національної ідентичності іншої культури, посилюючи їхню стилістичну виразність. Саме тому головне завдання перекладача – знайти такі лексичні одиниці, за допомогою яких можна максимально точно й зрозуміло передати (або принаймні описати) всі значення, включаючи найбільш культурно й національно специфічні. Іншими словами, опис нового і невідомого є не менш складним, ніж вирішення серйозної проблеми. Саме тому перекладацька робота часто є кропіткою та потребує значних витрат часу.

Через вплив реалій на прагматичний та культурологічний аспекти перекладу, на нашу думку, **перспективним** може стати корпусний аналіз національно та культурно маркованих текстів задля створення словника англословних реалій з метою полегшення праці перекладачів. Подальшу роботу за темою ми також вбачаємо у більш ретельному вивченні прагматичного аспекту комунікативної функції реалій, зокрема політичних через динамічні зсуви у політичному англословному дискурсі що, у свою чергу, впливає на міжкультурну комунікацію загалом.

Література:

1. Brown H. D. Principles of Learning and Teaching. Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1994. 228 p.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози). Львів. Видавництво при Львівському університеті, 1989. 331 с.
3. Wierzbicka Anna. Semantics, culture, and cognition: universal human concepts in culture. Specific configurations. Oxford University Press, 1992. 487 p.
4. Podolej, Magdalena. Culture in bilingual dictionaries: Analysis of cultural content and culture-specific vocabulary in E-P-E dictionaries. Retrieved from: <http://wa.amu.edu.pl/wa/files/Podolej.pdf>. 2009
5. Bennet, Milton J. Basic concepts of intercultural communication: Paradigms, principles and practices. 2nd ed. Boston: Intercultural Press, 2013. 228 p. P. 105–136.
6. Svider I. A. Lexical aspects of Translation: навчально-методичний посібник для філологічних спеціальностей. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня «Рута», 2021. 192 с.
7. Florin, Sider. Realia in translation. Translation as social action. Bulgarian perspectives. Palma Zlateva (ed.). London: Routledge. 1993. P. 122–128.
8. Newmark, Peter. More Paragraphs on Translation. Multilingual Matters. 1998. 226 p.
9. Vlahov Sergiy, Florin Sider. The Translation of Realia: How to render culture-specific words in translation, by Bruno Osimo in History of Translation. 2022. 91 p.
10. Bidagaeva, S. D. Asymmetry of Linguocultureme. East-West Interaction of languages and Cultures. 2015. P. 40–48.
11. Ashurova D.U., Galiyeva M.R. Text Linguistics. Tashkent: Turon-Iqbol, 2016. p. 322.
12. Nataliia Varieshkina, Stepan Kovbasiuk. Significance of realia in foreign languages study: some problems of classification and translation. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2025. № 1(27). С. 34–51.

13. Hall, Joan K. *Teaching and Researching: Language and Culture*. 2nd Edition. London: Routledge, 2012. 280 p.
14. Toury, Gideon. *In search of a theory of translation*. Tel-Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1980. 159 p.
15. Venuti, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A history of translation* [Text]. London: Routledge, 1995. 353 p.
16. Chesterman, Andrew. *Memes of translation*. Revised edition. Benjamins Translation Library, 2016. 237 p.
17. Baker, Mona. *In Other Words: A Coursebook of Translation*. London and New York: Routledge, 1992. 317 p.
18. Глухоман І. В. Філософські засади та філософське значення лінгвістичної концепції В. фон Гумбольдта. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологія. Політологія*. Київ: Київський національний університет, 2006. Т. 80. С. 56–59
19. Цегельська М. В. *Great Britain: Geography, History, Language*. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 208 с.
20. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
21. Hornby A. S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary. International Student's Edition*. Oxford University Press, 2015. 1894 p.
22. *Longman Dictionary of English Language and Culture*. Edinburgh Gate, Harlow: Longman, 2012. 1658 p.

Varieshkina N. Challenges in translating foreign-language realities

Summary. The interconnection between language and culture is now indisputable. Most lecturers and scholars understand the importance of authenticity while studying cultural and historical content of a language, as well as the social and political structure, customs, traditions, literature, art, science, and everyday life of a country. However, even at the current stage of linguistic research, some problems regarding difficulties of translating foreign language realia and significance of mastering them remain unresolved. There is an inseparable connection between the form, meaning, and cultural context of a linguistic sign, and that is why most researchers consider realia as a multifaceted linguistic entity

that includes both linguistic and extralinguistic components. The form, content, as well as the cultural and historical significance of linguistic signs together form realia. Abridged and full texts, words and word combinations—lexical units, syntactic structures—are linguistic forms that can convey realia. Realia include non-equivalent vocabulary or words that have no counterparts in another culture and language, namely anthroponyms and toponyms, rituals and holidays, money and measures, national food, academic degrees and titles, etc. Phraseology also serves as a gateway to the national mentality; it is represented in superstitions and beliefs, in fiction, in geographical names, and mythologemes. The main methods of translating realia are the following: transliteration, that is, reproduction of a word or lexical unit with the letters of another alphabet; phonetic adaptation in accordance with the norms of the target language; calquing, or creation of a new word/word combination modeled on the original one; creation of a new word similar to the original but with the local nuance; substitution of a word with a semantically close word originating from the same language; use of the explanatory translation; generalization; addition of the adjective to clarify the cultural context. When choosing an appropriate method of translation, it is also necessary to take into account the target audience, which may differ from the audience of the original text. In our opinion, it is absolutely appropriate to combine two or more methods in order to avoid misunderstandings. Translation is a process of accurate and complete reproduction of written material in another language; therefore, the accurate rendering of realia must convey the entire intent, tone, and style of the source text while remaining faithful to the original.

Key words: language, culture, foreign language realia, difficulties of translation.

Дата першого надходження статті до
видання: 21.04.2026

Дата прийняття статті до друку після
рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення)
статті: 26.05.2026